

РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ

Серед складних тем психодуховної спрямованості названа проблема, без сумніву, належить до розряду найскладніших. Бо вона не просто проходить, а йде по демаркаційній лінії релігії і науки, духовного осягнення і наукового пізнання, одкровення віри й аналітичної логіки. Саме по такому гострому «світоглядному лезу» довелося пройти (і не схибити!) науковцю нашої академії, доктору психологічних наук Наталії Савелюк під час роботи над монографією «Психологія розуміння релігійного дискурсу». Книга солідного обсягу (400 сторінок) побачила світ у київському видавництві «КНТ». Рецензували видання доктори психологічних наук, професори — завідувач кафедри соціальної психології Київського НУ ім. Тараса Шевченка Алла Коваленко, завідувач кафедри загальної психології та психології розвитку особистості Одеського НУ ім. І.І.Мечникова Зоя Кіреєва, завідувач кафедри психології Дрогобицького ДПУ ім. Івана Франка Мирослав Савчин.

Монографія — результат комплексного авторського наукового дослідження, в якому розглядаються філософські, загальнонаукові, психологічні та міждисциплінарні аспекти вивчення релігійного дискурсу. Автор описує системотвірні психологічні виміри розуміння такого дискурсу: когнітивно-інтелектуальний, афективно-емпатийний, мотиваційно-ціловий, конативно-нормативний. Важливо, що розуміння релігійного дискурсу теоретично й емпірично висвітлюється у контексті релігійної активності особистості, яка характеризується і в загальному, і на базових рівнях: символно-архетипному (суб-персональному), смислово (персональному), значеннєвому (інтерперсональному). Для методичного та сутнісно-змістового

маркування досліджуваної проблематики автор обґрунтовує поняття «релігійна дискурсивна особистість» та описує чотири основні типи такої особистості (когнітивно-прагматичний, афективно-амбівалентний, афективно-комунікативний, афективно-когнітивно-комунікативний).

Науковець виходить з того, що тематика релігійного дискурсу для українських дослідників, фахівців і просто зацікавлених духовною проблематикою інтелектуалів історично, соціально, психологічно невичерпна, бо релігійність, за даними будь-яких досліджень, була і залишається ключовою світоглядною, соціально-культурною та етнопсихологічною характеристикою української спільноти. У сучасній психології продовжують обґрунтовувати засади втілення духовної парадигми, визначати підвалини українського національного менталітету, де феномен духовності значною мірою отримує саме релігійне трактування. Звідси випливає, що дослідження релігійного дискурсу, як магістрального шляху проникнення до глибин релігійної свідомості, стало актуальним завданням сучасної української психології.

Гострота проблеми підсилюється складним духовним станом сучасного соціуму в широкому плані та необхідністю продовження активної апробації новітніх теоретико-методологічних орієнтирів — у фаховому аспекті. Автор наголошує, що проблема релігійного дискурсу має і глобальний контекст: динамічність і нестабільність навіть тисячоліттями «законсервованих» релігійних цінностей в умовах трансформації постмодерного полікультурного середовища, коли всі ідеали, норми, концепції культурно-духовного спрямування переосмислюються, набувають нового тлумачення, застосовуються з модерними підходами й інноваційними цілями в різних сферах суспільного життя.

Наш науковець зауважує, що в Україні проблему розуміння релігійного дискурсу у своїх дослідженнях розробляють здебільшого не психологи, а науковці з інших галузей знання і під кутом зору семантично-функціонального, риторичного, трансцендентального чи культурологічного аспектів або християнсько-біблійного трактування феноменів людського буття. Хоч у вітчизняній психології з'являються відповідні поодинокі дослідження, зокрема теоретико-методологічний аналіз онтології та феноменології молитовного дискурсу, — системних емпіричних напрацювань, де було б поєднано потужні ресурси сучасної дискурсивної психології, психолінгвістики, психосемантики з метою вивчення реальних психологічних, особистісних корелятивів релігійного дискурсу, не знаходимо. Це й визначило комплексну мету монографічного дослідження: теоретичне обґрунтування й емпіричне окреслення психологічних засад і видів розуміння особистістю релігійного дискурсу в загальному контексті її релігійної активності й у зв'язку з особистісними рисами і властивостями.

У монографії зазначається, що релігійний дискурс з його основними психологічними складовими (сповідь, проповідь, молитва, ритуальні дії) виступає основним способом, чинником, середовищем рецепції, осмислення і творення релігійної картини світу в її соціальних і персональних масштабах і контекстах, а релігійна дискурсивна особистість — повноцінним суб'єктом зазначеного процесу. Запропонований дискурсивний підхід, без сумніву, значною мірою допомагає подолати теоретичну й емпіричну обмеженість традиційних наукових досліджень, суб'єктивної значущості молитви, насамперед одномірності таких досліджень, і відкриває перспективи кроскультурного розширення наукових пошуків у секторі релігійного дискурсу, зокрема в осмисленні та ґрунтовному аналізі мотиваційно-цілового аспекту релігійної активності громадян України.

У монографії зазначається, що релігійний дискурс з його основними психологічними складовими (сповідь, проповідь, молитва, ритуальні дії) виступає основним способом, чинником, середовищем рецепції, осмислення і творення релігійної картини світу в її соціальних і персональних масштабах і контекстах, а релігійна дискурсивна особистість — повноцінним суб'єктом зазначеного процесу. Запропонований дискурсивний підхід, без сумніву, значною мірою допомагає подолати теоретичну й емпіричну обмеженість традиційних наукових досліджень, суб'єктивної значущості молитви, насамперед одномірності таких досліджень, і відкриває перспективи кроскультурного розширення наукових пошуків у секторі релігійного дискурсу, зокрема в осмисленні та ґрунтовному аналізі мотиваційно-цілового аспекту релігійної активності громадян України.

Дійсно універсальне призначення має навчальний посібник «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти фізичного виховання і спорту», підготовлений колективом авторів — науково-педагогічних працівників кафедри спортивних ігор і туризму (завідувач — доцент Віктор Голуб) та кафедри теоретико-методичних основ фізичного виховання (завідувач — професор Олена Довгань) під загальною редакцією доцента Володимира Папуші. Книга рекомендована вченою радою нашої академії як навчальний посібник для вищих закладів освіти. Її рецензували завідувач кафедри теорії і методики спорту Сумського ДПУ ім. А.С.Макаренка, професор В.І.Гончаренко та доктор медичних наук, професор Тернопільського НПУ ім. Володимира Гнатюка Л.Я.Федонюк. Видання побачило світ у тернопільському видавництві «Підручники і посібники» і розкриває основні підходи до організації, змісту і методики проведення різних форм занять зі спортивно-педагогічних дисциплін, що покликане допомогти всім, хто викладає чи готується викладати спортивні ігри, гімнастику, легку атлетику, в їх професійному становленні та вдосконаленні спортивно-педагогічної майстерності.

Автори наголошують, що сучасний підхід до викладання спортивно-педагогічних дисциплін полягає у перегляді традиційної стратегії навчання через розробку та застосування новітніх технологій, а це дозволяє звільнити студентів і магістрантів від зайвої опіки, навчити їх самостійно оволодівати знаннями, вміннями і навичками та постійно оновлювати їх. Особливість підготовки викладача фізичної культури в магістратурі полягає в тому, що майбутній фахівець повинен

бути готовим читати спеціальні лекції, проводити професійно спрямовані практичні заняття та семінари, належним чином організовувати навчальну практику, залучати студентів до проведення оглядово-методичних занять.

У розділі «Організація навчальної діяльності студентів з позиції їх професійно-педагогічної підготовки» (автор — доцент Володимир Папуша) охарактеризовано особистісно-діяльнісний підхід до організації навчального процесу, розкрито зовнішню структуру навчальної діяльності, висвітлено професійно-педагогічні здібності, вміння та функції вчителів фізичної культури, шляхи вдосконалення його педагогічної майстерності та техніки. В тому ж авторстві опубліковані розділи, де розкривається методика підготовки і проведення лекційних, практичних і семінарських занять. Йдеться про їх мету, завдання, науковість, доступність, планування, форми, типи і різновиди, засоби і методи проведення, матеріально-технічне забезпечення і контроль за ходом навчального процесу. Особлива увага звертається на свідоме й ефективне засвоєння знань, активізацію пізнавальної діяльності студентів, на контакт викладача з аудиторією, на його мову, манеру і стиль викладання, самодисципліну.

Окремим підрозділом подається методика навчання основних вправ з обраних спортивно-педагогічних дисциплін: баскетболу (доцент Олександр Бережанський, асистент Сергій Сиротюк), волейболу (доцент Віктор Голуб), гандболу (кандидат наук з фізичного виховання і спорту Тетяна Кучер), футболу (старший викладач Василь Довгаль, асистент Галина Кедрич), гімнастики (доцент Микола Божик, асистент Олек-

(За матеріалами наукової частини)

ЖАНРОВІ СИСТЕМИ: АНГЛО-УКРАЇНСЬКИЙ СЕКТОР

Мудрість виростає в точці перетину класичного й оригінального, традиційного і модерного. Саме така теза приходить на думку при намаганні усвідомити змістову суть і символічну сутність монографії доктора філологічних наук Дениса Чика «Longo sed proximus intervallo» (близькі, але на далекий відстані): жанрові системи української та англійської прози кінця XVIII — середини XIX ст. Науковим редактором цього академічного видання виступила доктор філологічних наук, завідувач кафедри зарубіжної літератури і теорії літератури Бердянського ДПУ, професор Вікторія Зарва, а рецензентами — доктори філологічних наук, професори Іван Зимомря (Ужгородський НУ), Еліна Циховська (Національний авіаційний університет), Ольга Харлан (Бердянський ДПУ).

Автор монографічного дослідження поставив за мету створити типологію жанрових систем української та англійської прози означеного періоду через висвітлення теоретичних і методологічних аспектів генези уявлень про жанрову систему, термінологічний дискурс і специфіку формування прозових жанрів української літератури. Матеріалом аналітичної творчості служили прозові твори українських (Григорій Квітка-Оснів'яненко, Євген Гребінка, Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко, Микола Гоголь, якого науковець однозначно відносить до національної літератури, та інші) й англійських (Енн Редкліф, Джейн Остен, Марія Еджворт, Вальтер Скотт, Чарльз Діккенс, Вільям Теккерей і т. д.) письменників, що розглядалися крізь призму компаративної жанрології.

Особливої не тільки уваги, а й поваги заслуговує вихідна теза, що визначила зміст і напрям дослідницьких зусиль автора: більшість сучасних учених, нібито по-новому прочитуючи класику української літератури, не студіюють її у контексті західноєвропейських літератур, тим самим применшуючи значення національного письменства, залишають нерозв'язаними міфи про власну «неповноцінність», «неєвропейськість», гіперболізують російсько-українські літературні зв'язки з наголосом на російській літературі як міфологізованому «джерелі та взірці» для літератури української.

Науковець аргументовано відкидає одновекторність компаративних студій, попереджає щодо надмірної уваги до вивчення досі заперечуваної національної специфіки української класичної літератури з метою уникнення феномена провінційності. На його думку, для адекватного та повноцінного прочитання української класичної літератури її необхідно дослідити в межах не одного, а кількох контекстів, насамперед у контексті європейської літератури (а не лише російської, східнослов'янської чи східноєвропейської). Для виконання такого програмного завдання, вважає аналітик, необхідно застосувати методологію зіставної компаративістики, науковим осередком якої виступає компаративна поетика. Саме порівняльна поетика — один із найзначніших теоретико-методологічних дискурсів сучасної компаративістики — передбачає вивчення стилів і жанрів у різні періоди розвитку національних літератур.

У цьому контексті важливого значення набуває порівняльно-типологічне дослідження жанрових систем української та окремих європейських, в даному випадку англійської, літератур, а за вихідну основу вивчення, наголошується у монографії, треба брати «розмаїту своєрідність національних літератур і шляхом індуктивного аналізу їх структур йти до знаходження спільних тенденцій і типологічних відмінностей зонального, регіонального чи світового розвитку красном письменства». Вибудовані на цій основі методологія дослідження і тактика компаративного аналізу дозволили автору визначити і систематизувати сучасні підходи компаративної генології, з'ясувати жанрові особливості української та англійської прози кінця XVIII — середини XIX ст., здійснити переосмислення існуючих точок зору на проблеми компаративної генології обох літератур у заданий період, проаналізувати типологічні закономірності та відмінності у стилістичних напрямках української та англійської прози з урахуванням національної своєрідності та ідентичності. В результаті, порівняння творів, що існують у різних художньо-естетичних парадигмах, дало змогу продемонструвати як аналогії, так і відмінності в якості необхідної умови цілісно-системного дослідження ролі та місця українського письменства у контексті європейської літератури.

У монографії жанрова система висвітлюється як теоретична та методологічна проблема сучасної літературної компаративістики, де акцентується на її науковій ідентифікації та інтерпретації, подається її синергетична концепція, здійснюється порівняльний аналіз української повісті та малої прози з англійською прозою досліджуваного періоду, вирішуються проблеми поетики, типології та модифікації тогочасних українського й англійського романів.

Теоретичним підсумком монографічного дослідження стало уточнення і окреслення жанрових систем української та англійської прози минулого, що дало змогу конкретизувати сучасне розуміння жанрових процесів української літератури, її нерозривний зв'язок із загальноєвропейським літературним простором. Проведена автором робота підтверджує необхідність подальшого компаративного дослідження наступних етапів національного літературного процесу для з'ясування не лише типологічних схожостей і розбіжностей, а й глибшого осмислення динаміки розвитку національних літератур, які, за обраним автором висловом, «близькі, але на далекий відстані».

сандр Гурковський) та легкої атлетики (асистент Олександр Ястремський).

Тут виокремлені питання навчальної практики, зокрема її завдання, теоретико-методичні матеріали для їх реалізації (доценти Володимир Папуша і Володимир Банях), а також охарактеризовані оглядово-методичні завдання (доцент Володимир Папуша).

Детально висвітлена робота викладача по організації медико-педагогічного контролю та самоконтролю під час занять фізичною культурою і спортом (професор Олена Довгань). Описані мета, завдання та форми медико-педагогічного контролю, подана методика оцінки функціонального стану організму студентів і забезпечення самоконтролю за самопочуттям, загальним станом і функціональною підготовленістю студента.

Як додаток у посібнику вміщена навчальна програма з дисципліни «Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту», де здійснено орієнтовний розподіл годин на проведення аудиторних (лекційних, семінарських) занять і на самостійну роботу, розкрито конкретний зміст окремих розділів і тем навчального курсу, названо необхідні літературні джерела. На основі даного методичного документу викладач розробляє робочу програму, що враховує регіональні особливості та тенденції розвитку фізичної культури і спорту. У кінцевому підсумку, навчальна і робоча програми забезпечують підготовку майбутнього магістра до навчання студентів умінню інтегрувати знання, одержані в суміжних курсах і окремих методиках, знаходити шляхи реалізації міжпредметних зв'язків у різних галузях фахового знання для ефективної педагогічної діяльності з фізичного виховання та організації спортивної роботи.